

VÁNDORSÓLYMOK A SIMONKAI-HEGYSÉGBEN.

Irta: DR. NAGY JENŐ.

AZ EMBERISÉGET boldogító kultúra rohamosan halad előre azon az úton, hogy természeti kincseinket megsemmisítse és teljesen eltüntesse a földszínéről. Kapzsi módon igyekszik elfoglalni minden talpalatnyi földet, hogy azt saját céljaira kihasználhassa.

De már a művelt Nyugat kezd gondolkozni veszendő természeti kincseink sorsa fölött és igyekeznek annyit, a mennyit megmenteni a kultúra fegyverei elől. Ezt hirdetik az északamerikai «nemzeti parkok» és a német «természeti emlékek».

Mikor fog ez nálunk is bekövetkezni? Bizonyára már csak akkor, mikor már alig lesz mit menteni. De most, mikor még a német és angol nagyuri vadász a magyar «őserdőkke» jön meglőni az ő «kárpáti ősszarvasát» – mint a hogy ezt a német vadászlapok írni szokták – most még senki sem gondol arra, hogy ezek az «ős» állapotok, így haladva, nem sokáig fognak tartani.

Egy ilyen őállapotban levő erdőbe teszünk most kirándulást, az Eperjes-tokaji hegyvonulat északi részében, a Simonkai-hegységben.

Három vármegyének: Abauj, Zemplén és Sárosnak határa jön itt össze a Makoviczától délre, a hol a hegyvonulat egyik legvadregényesebb helyét találjuk itt a Humenczov szikláiban. Óriási méretű romok ezek, andezit és conglomeratumból álló 200 m. magas bástyafalak és tornyok, az időtlen-időkkel ezelőtt létrejött geológiai alakulás romjai, a melyek most rablólovagvárak, a madarak rablólovagjainak, a nemes sólymoknak lakóhelye.

Őnáluk fogunk most látogatást tenni.

* * *

Itt lent a sziklafalak alatt szép bükkerdőben járok. A juliusi nap forró sugarai erősen tűznek a sűrű lombsátorra, de itt az árnyékos oszlopcsarnokban, a hol a sudár bükk az oszlop, még talán hűvös is van.

Egy vándor barátzinege (*Parus palustris*) csoport akad utamba; czinkeharkályok (*Sitta europaea*) és fakúszókkal (*Certhia familiaris*) együtt járnak ők az erdőt. Most nagy kíváncsian közrefognak a czinkek, majdhogy rám nem szállnak; apró fekete gyémántragyogású szemük nem félelmet, hanem roppant kíváncsiságot fejez ki. Nem csoda, ezidei költésű madárkák most látnak először embert, azért ilyen bizalmasak.

Szétrebbenek, a hogy tovább megyek, csicsergésük: seese-se-se sesesesese.... mintha kaczagás lenne.

Majd kis tisztáshelyre érek. Innen gyönyörű kilátás esik az egész sziklacsoportozatra. Egészen alatta vagyok már. Felettem a középen hatalmas sziklatorony, kis zöld bokréta a csúcán. Az innenső oldalán egy repedés mentén vízszintes párkány van, ez alatt nagy fehér foltok, a melyek elárulják, hogy a sólyomfészkek ott vannak a párkányon.

E sziklatornyot «sólyomsziklának» nevezzük, mert már emberemlékezet óta fészkelőhelye a vándorsólymoknak (*Falco peregrinus*).

A sólyomszikla háta mögött van a várfalhoz hasonló sziklafal, a mely jobbra-balra hatalmas bástyákra és tornyokra bomlik szét. A legkitünőbb helyei ezek a ragadozó madaraknak úgy pihenésre, mint a zsákmány elfogyasztására.

Éles sivítás hangzik most... egy sólyom nyilal át a sziklafal legmagasabb pontja fölött s mihamar eltűnik. A fészkek körül azonban nincs semmi élet, valószínűleg már elhagyták a fészket a fiatalok.

Toronyirányban indulok most föl a sólyomszikla felé. A sűrű erdőben a száraz levelekkel borított talaj kezd erősen emelkedni, csuszik a lábam. Itt már sziklák között járok. Óriási sziklatömbök hevernek szanaszét; malomkőnagyságútól kezdve van itt egész háznagyságúig. Az erdő félhomályát e fekete mohhal benőtt kőtömegek csak még rejtelmesebbé teszik. Egy-egy ilyen sziklatömbön a virágtalan növényzet egész botanikus kertet képez és alattuk és köztük pedig kitünő lakó- és buvóhelyeket talál a borz, róka, vadmacska, nyest, menyét stb.

Modern erdőgazdálkodásnak a nyoma sincsen itt. Egy óriási bükk, ahogy a vihar kidöntötte, úgy hever elkorhadva, szétporladva; a romokból is látni még az egykori faóriást.

De itt már oly meredek a lejtő, hogy csak zeg-zúgos vonalban tudok feljebb haladni. Végre fönn vagyok a sólyomszikla tövében. Innen már jól szemmel lehet tartani a fészkek helyeket és a fészkekhez járó öregeket; sajnos, most még a hangjukat sem hallom.

A sólyomszikla egyik oldala összefüggésben van a sziklafallal; ezen az összekötő nyergen át azután, a melyre a sziklafal gallériszerű párkánya vezetett, s a hová alig tudtam fölkapaszkodni, a sólyomszikla oldalában levő keskeny, kb. 1½ méter széles párkányra jutottam, a mely épen a sólyomfészkek alá vezetett. E párkány az andezitnek pados elválása folytán jött létre; ha a falhoz lapulva fölnézek, kb. 3 méter magasban felettem ott van a másik párkány, a mely az andezit és conglomeratum érintkezésénél van, s a melyen a fészkek vannak. Persze innen alulról nem lehet belátni; az ürülék által erősen bemeszelt sziklafalak is bizonyítják, hogy nemrég még lakott volt a fészkek.

Lefelé szédületes mélységben az erdő lombtengere sötétlik. A párkány szegélyén málna- és elvadult köszmétebokrok hajolnak ki a mélység felé. A párkánynak pedig a fészkek helyek alatt levő részén egy egész szemétdomb van, mely a fiataloknak hordott zsákmány hulladékaiból alakult.

Hogy könnyebben vizsgálhassam a sok «corpus delicti»-t, puskámat a falhoz támasztom és a hátizsákomat is leteszem.

A legnagyobb mennyiségben a varju (*Corvus cornix*) maradványait (koponyák, lábak, szárnytollak, sőt egész csontvázak) találjuk, elég jellemző ok, miért félnek a varjak annyira a vándorsólyomtól. Itt leljük még a császármadár (*Bonasa bonasia*) fejét s lábát, azután az örvösgalamb (*Columba palumbus*) és az éneklő rigó (*Turdus musicus*) toll- és csontmaradványait...

E pillanatban egy éles sivitás riaszt meg, a sólyomszikla túlsó oldala felől egy sólyom tűnik elő s gyönyörű ívvel nyílal felém, majd a sziklafalon egy kihajló tölgy száraz gallyára kap föl. Alig van tőlem 20 m.-re; guggoló helyzetben a falhoz lapulva maradok, zöld vadásruhámban meglehetősen «mimikrizálok», s pár köszmétegally is van előttem s így nem is vett mindjárt észre.

Egy gyönyörű hímpéldány, az erőtől, ügyességtől duzzadó, gömbölyded alakja gyönyörűen fest azon a száraz gallyon; fekete feje és császárszakála élesen elüt a nyak fehérségétől; hamvas háta s most, hogy felém fordult, a begyének hullámos rajza remekül látszik; az élénksárga lábak csak úgy virítanak a sziklafal árnyékában.

Lám, ha most kéznél volna a puskám; pedig csak két lépésre van tőlem; síkföldön csak egy ugrás s a puska kezemben van, s a madárnak nincs ideje menekülni. De itt, ennek a sziklatoronynak az oldalában, ez a két lépés nem olyan könnyen megy.

Maradok tehát és gyönyörködöm a szép madárban. De eközben gyanussá kezd neki válni a dolog, különösen feltűnik neki a szabadon álló fegyverem és hátzísákom, mintha ezek nem lettek volna itt ezelőtt. Nyugtalanul forgatja a fejét és nyújtogatja a nyakát e gyanus dolgok felé. Végre is tovább nem állja s egy rekedt sivitással kidobja magát a mélység felé és pár pillanat alatt a lőtávolon kívül van. Gondolván, hogy mivel nem vett észre, talán még visszatér, vagy legalább errefelé jön: kézbevettem fegyveremet. De hiába vártam; párszor elszállt még ugyan élesen visítva az erdők fölött velem egy magasságban s azután eltűnt.

De nézzük csak tovább a szemétdombot, mert vannak itt a madármaradványokon kívül még sokkal «értékesebb» dolgok is.

Ime! emlős állatoknak, apró rágcsálóknak, ürgének a koponyáira akadok most a bokrok és a kevés fű között; azután szörgomolyagok, köpetek is vannak itt, teljesen olyanok, a milyenekben a sasok, ölyvek szokták az emészthetetlen szőr- és tollmaradványokat kiöklendezni.

De hát hogy kerültek ezek ide? Hiszen a vándorsólyom tisztán madaraktól él; a földön ülő állatot képtelen elfogni, mert oly erővel csap le, hogy a földön összezúzná magát. Ezt mondja az irodalom az eddigi megfigyelések alapján.

De, a mint látjuk, ez nem egészen így van. Mert épen ezek a szörgomolyagok és koponyák — a melyek kétségtelenül a vándorsólyomtól származnak — bizonyítják, hogy igenis a büszke nemes, sólyom manapság már nem átallja a földön futó ürgét zsákmányul ejteni.

Változnak az idők, változnak a megélhetési viszonyok és e szerint változik az életmód is.

A vizek mellett élő sólyom, a melynek a gazdag madárvilág könnyű megélhetést biztosít, bizonyára hű marad az ősi tradíciókhoz és nem «vetemedik» emlősnek a

fogására. De ott, a hol a vadászterületről hiányoznak a tavak, mocsarak, vagy a hol az őserdő nehezen hozzáférhető madárvilágára utalva — mint ezek a mieink is — s a mellett a könnyű élelmiszerzés módja kínálkozik az ürgelakta legelőkön, ott nem csodálkozhatunk azon, hogyha megélhetés könnyebb módjába is bele-belekóstolnak.

Az az eset, hogy a vándorsólyom ölyvektől vagy kányáktól vette volna el az ürgéket, fönn nem foroghat. Ilyen becstelen dolgot a nemes sólymokról nem szabad feltételeznünk. Sőt épen tudjuk, hogy ők büszkén otthagyják prédának a zsákmányt, ha alkalmatlankodnak körülöttük az alávaló ölyvek, kányák.

Most már kezdem érteni, hogy miért ólálkodnak annyit a sólymok az ürgés helyek körül. Sokszor volt alkalmam látni, hogy egy-egy sólyom a köves, bokros dombok fölött, a hol sok ürge tartózkodik, 1—2 m. magasságban lassan áthúzott. Most már tudom, hogy ők ilyenkor ürgére vadásznak, s az ilyenkor meglepett állatot az 1—2 m. magasból való lecsapással csipik nyakon. Az ily csekély magasságból való lecsapás nem történik oly nagy erővel, hogy a madár zúzódást szenvedne, de viszont ép elég ahhoz, hogy a meglepett állatot megkaparinthassa.

Lám, mennyi mindent beszél ez a pár szörgeomolyag; mennyi mindent elárultak, és a mit mondtak, avval csorba esett a nemes sólymok becsületén.

Tehát ők, a büszke rablólovagok, a kik eddig csak a lég urait rettegették s csak azt tartották méltónak fegyverük élére, a mi uralta a levegőt, már sülyedtek a közönséges kapczabetyárok felé, a kik orozva ejtik el könnyen megszerezhető, gyámoltalan zsákmányukat.

Szerettem volna ez áruló bűnjeleket megsemmisíteni és e megfigyeléseimet elhallgatni, hogy folt se legyen a becsületükön... De bizony mégis csak az

lett a vége a dolognak, hogy a bűnjelekből egy csomót gondosan becsomagoltam.

A fiókák már nincsenek a fészkekben, itt tehát nincs mit keresni. Próbáljunk most valahonnan felülről betekinteni a fészkek helyekbe.

Vagy egy félórai kapaszkodás után sikerült végre a sziklafal egy még magasabban levő párkányára jutnom, a honnan azután egyenesen beláthattam a párkányra és a fészkekbe.

A tornyot körülvevő párkány majdnem 20—40 cm. széles, helyenkint teknőszerűen bemélyedt, ilyen helyen van a két fészkek hely is, melyben azonban semmiféle aljzat (moha, fű, gally stb.) nincsen; a tojások, majd a fiókák csupán csak a kissé bemélyedt sziklalap törmelékén, homokján fekhettek. Néhány elhullatott toll is van még ott, a melyekben látócsöveimmel az öreg madár farktollait smerem föl. Tehát a fészkek üres.

A sziklafal repedésein zöld növényzet huzódik meg, sőt itt-ott tarka pompájú virágok élénkítik a sziklafal szürkeségét. Ezekre a virágokra a magasból, a középorom tetejéről lassan libegve, himbálódzva, száraz falevelek hullanak alá. De nini, hisz ezek

lepkék! Csakugyan Apolló-lepkék (*Parnassius Apollo*), most már látom a halványsárga alapon a fekete és téglaveres gyűrűket. Mily érdekes a repülése ennek a szép pillanagnak. Mint egy-egy falevél, úgy ereszkednek alá a magasból, mozdulatlan szárnyakkal; rábizzák magukat az aranyos napsugárra, s az viszi őket virágról-virágra.

Lent az erdőben a magtörő pinye (*Coccothraustes coccothraustes*) és az örvös galambok (*Columba palumbus*) bűgása, meg a zöld harkály (*Picus viridis*) sikoltozása hangzik, s ez mind oly szépen beleillik az erdő zúgásába.

Elhagyván most a helyemet, egy kisebb sziklatorony mögé kapaszkodtam föl, a melynek a sziklafalhoz vezető nyergén kissé lepihentem a hosszú, selymes fűvön. De alig hogy leheveredek, a sólyom sivitása ugraszt föl. A felettem meredező sziklafal tetejében egy kiálló száraz tölgygallyra kapott föl a sólyom, az iménti hím.

Itt a lombok alatt lévén, észre nem vett és így rálóhettem. A távolság nem volt nagy, hanem a lombsátor, úgy látszik, fölfogta a lövés erejét, mert a sólyom, valószínűleg csak a szárnyán sebezve, rézsút zuhant a sólyomsziklán keresztül a mélységbe. Hogy az erdő melyik részébe esett, azt nem láthattam, s így a megtalálására nem sok reményem volt. Leereszkedtem a mélységbe, de hiába; nem leltem meg.

S most ismét fel a meredeken a sziklafal tövébe, oly helyet keresvén, hogy a középorom tetejére kapaszkodhassam föl. Végre egy kéményszerű szűk hasadékhoz érek, egy árnyékos szurdokhoz, a mely innen alulról járhatónak, azaz kapaszkodhatónak látszik, pedig de nagyot csalódtam.

Indulok fölfelé. Puskámat keresztbe veszem a hátamra, hogy a két kezem szabad legyen. Jobbról-balról elérem a hasadék falát; az igen meredek lejtő nyirkos, rothadó levéltömeeggel van fedve és oly csúszós, hogy néhol alig tudok a lábamnak támaszpontot találni. Egyik-másik helyen semmiféle lépcsőzet, párkány, kéznek, lábnek kapaszkodóhely nincsen; egy ilyen helyen már sehogysem tudtam támpontot találni lábaimnak, kezeim már reszkettek a megerőltetéstől s közel voltam a lezuhanáshoz. Hej de elátkoztam én ekkor a sólymok nemzetségének valamennyi fajtát, de még fajtáját is, csak most szabaduljak innen, soha még erre sem jövök. (Megjegyzem, hogy két nap mulva megint beszorultam egy ilyen kutyaszorítóba.)

Végre egy biztosabb helyre tudtam jutni. Na de most már se előre, se hátra; remegek a fáradtságtól; felettem a kürtő sötét torka egy cseppet sem hat bátorítólag. Hűvös árnyék van itt és erős léghuzam, de azért rólam csak úgy szakad az izzadtság. Kezdem mérlegelni az esélyeket; mert itt a szó szoros értelmében «esélyekről» van szó. Próbálok megbarátkozni az itt-éjszakázás gondolatával; holnap már talán keresni fognak...

De nincs más mód, csak előre! Vagy 10 percnyi pihenés után kezdek ismét fölfelé kúszni; egy szűk helyen most meg a puskám szorult a két fal közé, hogy alig tudtam kiszabadulni. De ezt a kínos kapaszkodást le se írom; elég az hozzá, vagy fél-órai veszedelmes kúszás után, mikor már azt hittem zsákutczába jutok, a legnagyobb öröömre a középorom napfényben ragyogó virágos mezejére lyukadtam ki.

Hát ez egyszerűen leírhatatlan érzés.

Hanyattvágom magamat a gyepen és úgy élvezem a helyzetem veszélytelen voltát... most már hál' Istennek nem kell félnem a lezuhanástól.

Sokáig kellett pihennem, a míg kissé magamhoz jöttem. De azután mindent pótoló az innen való gyönyörű kilátás.

Lábam alatt meredezik a sólyomszikla és a többi kisebb sziklatorony, alattok pedig az erdőregeteg, itt-ott tisztásokkal. Túl az erdőn a mezőség következik az Ósva és Tárca völgyében, a hol az aransárga vetések és tarlók fölött rezgő tánczot jár a napsugár. Kis falvak fehérlenek itt-ott a szelid lejtőjű dombok alján, némelyiknek a kis templomán a fényes bádogtető idecsillog. Majd azon túl ismét hegyek jönnek, balról jobbra, délről északfelé körben sorakoznak: a szepes-gömöri Érczhegység, az Alacsony-Tátra keleti nyulványai, a Cserna-Hora, Magura, a Csergő hegység s tiszta időben mindezek háta mögött még a Magas-Tátra éles gerincze is feltűnik olykor-olykor.

Egy nyílaló sólyom alakja tűnik most föl balról, de ez már a jól megtermett nőstény, egy és félszer akkora, mint az előbbi hím; éles vijjogás csendül most föl a mélységnek innen nem látható részéből, s csakhamar két kisebb sólyom -- ezek a fiatalok -- mint a nyíl lövell ki az öreg elé, a melylyel azután élesen vijjogva, művészi fordulatokkal csaponganak körül.

Hangjuk nagyon hasonlít a vörös vércse vijjogásához; vijjogása, egészében szavakkal visszaadva, körülbelül így fest: tvöüi, tvöüi, tvöüi, töüi, töüi-töi-töi-töi... E sor emelkedőleg halad s a tagolás vége felé gyorsul; minden tagot mélyebben kezd és magasabban végez.

Az öreg most szárnya hegyét kecsesen rezegtetve, felkap a sólyomszikla csúcsára, a hol egy berkenyefa küzd a létért e nehéz körülmények között.

A két fiatal, a melyek alsórészükön is egész sötétnek látszanak, egy darabig játszadozva keringenek, majd ők is megszállnak egy-egy sziklatömbön.

Jó darabig mozdulatlanul ülnek, csak a látócsővemmel látom, hogy mily nyugtalanul mozog a fejük. Most az öreg egy rekedt sivitással ledobja magát a mélységbe és mint egy kő zuhan alá félig összecukott szárnyakkal. De nem zsákmányra csap most ő; fele útjában rézsút veszi az irányt, majd vízszintesen, s végre a lefelé való zuhanás energiáját fölhasználva, egy gyönyörű óriási ívben fölvergődik ismét a torony-csúcs magasságára. S mindezt egyetlen szárnycsapás nélkül teszi; csak mikor az ív csúcspontját éri el, akkor rezegteti meg a szárnyahegyét, hogy alázódulva ismét egy ívet írjon le.

S e gyönyörű mutatványokat oly utólérhetetlen ügyességgel és könnyedséggel végzi, hogy egy cseppet sem habozunk a sólymot a repülés elsőrangú művésznének tekinteni.

E mutatványok, úgy látszik, a fiataloknak az oktatására vannak szánva, mert tényleg azok vele majdnem egyidejűleg, bár kevesebb ügyességgel, hasonló íveket írnak le.

Most egyenes irányt vesz föl az öreg és szabályos repüléssel távozik, utána a két fiatal is, s mihamar eltűnik a távolban.

De sokat is elgyönyörködtem innen, vagy valamelyik másik sziklatömből a sólymok művészi légijátékaiban; most is alig vettem észre az idő mulását.

De ime! most egy békászó sas (*Aquila maculata*) vonul át lassan keringve az erdők fölött; a másik pillanatban már a két fiatal sólyom is ott van a feje fölött: azt

sem tudom, honnan kerültek elő. S most a két fiatal dalia az imént kapott leczkét oly bravurosan ismételte, hogy ha bizony a dolog komolyan megy, hát csunyán ellátják a sas baját. Ugyanis oly szép ívekkel csapkodtak a feje fölé, a mikor is mindig csak egy arasznyira volt az ív legmélyebb pontja a sas fejétől, hogy azt gyönyörűség volt nézni is. De a lomha sas semmibe se vette őket, tudta, hogy csak játék az egész.

Végre eltűnnek mindhárman a szemeim elől.

Alkonyodni készül már. Az erdei tisztások nyugati széle mindjobban árnyékba húzódik. Látócsövemmel most egyenként végigvizsgálom e tisztásokat, s csakugyan az egyiknek a szegélyén, a szálerdő árnyékában egy tovaladó rőt vad vörös csuhája tünt föl egy pillanatra. Szarvas vagy őz volt-e, nem tudom!

De búcsúzzunk már a sólymok szikláitól, s szálljunk le az erdőbe, a hol most a vadászat legpoetikusabb neme, a cserkészlet, az erdők életének legbensőbb megismerésére ad alkalmat...

Egy félóra mulva már egy tisztás szélén bujkálok nagy óvatosan, hogy meg ne zavarjam az erdő tündéreit.

ÉJJELI HALÁSZAT A QUARNERÓN.

Irta: LEIDENFROST GYULA.

TIKKASZTÓ nyári nap épen eltűnt a Monte Maggiore mögött, mikor elindultunk éjjeli halászatra a Tengerészeti Hatóság kis gőzösnén, a Klotildon, a Halászati Biológiai állomás vezetőjének vezetésével Cherso északi csúcsa felé.

A hajó után van kötve két csónak, ebben viszzük a halászatához szükséges szerszámokat. A szigonyost, egy köpczös németet, a Porto Petrolióban vesszük föl hajónkra. Ő is csak dilettáns halász, egyébként főgépész, de azért érti a mesterségét. S a mit a hivatásos halászok is elismernek róla, a mi pedig nagy szó, hogy oda talál, a hova célloz.

Innen Fiumétól odáig jó két órába telik. Addig van időnk gyönyörködni a naplementében, a mi ezerféle szint fest a tenger apró hullámaira. Ezeket a hullámokat lesi a szigonyos. Mert a szigonynyal halászni csak teljesen nyugodt tengeren lehet. Máskülönben nem látni le a fenékre. Szerencsénkre az a kis szél is eláll, a mely eddig kísért s a tükörsima tenger felszínét csak néhány kiugráló delfin zavarja meg alig pár méterre tőlünk. A mint észreveszik a hajót, odaúsznak hozzánk. Versenyre kelnek velünk. Három remek állat. Közvetlen közelből csodálhatjuk őket a felszínen. A hajó előtt úszva, mintegy vezetnek bennünket. Halásznak szigonyáért rohan, de mire visszajön, a delfinek eltűnnek, hogy aztán nem messze tőlünk folytassák játékukat.

A halászok nem igen vadásznak rájuk. Ha véletlenül hálóba kerülnek, könnyen összetépik a szerszámot, a szegény halász egész vagyonát. A húsa nem valami jó, csak a szegényebb nép eszi. Azért is hagyják őket békében.

A Maggiore mögöl lassan eltűnik a vörös égálja, egy ideig még feketén rajzolódik